

PREDSJEDNIŠTVO
BISKUPSKIH KONFERENCIJA
U ZAGREBU
Br. 61 /BK

Pretsjedniku Vlade federalne Hrvatske

ZAGREB*

Uvezi s govorima odgovornih državnika, kao što i pisanjem dnevne štampe mi stojimo neposredno pred radikalnom provedbom agrarne reforme. Na temelju usmene izjave Pretsjednika Savezne Vlade i Maršala Jugoslavije g. Josipa Broza-Tita, dane predstavnicima zagrebačkoga klera na dan 2. juna o.g. i meni osobno, da sva pitanja, koja se tiču odnosa Crkve i Države, sporazumno rješavamo, čast mi se je obratiti na visoki Naslov ovom pretstavkom.

1/. Nije ovo prvi puta, da se pokreće pitanje agrarne reforme. Kad je u staroj Jugoslaviji započela provedba agrarne reforme, katolički su biskupi dali o tome pitanju jasnu izjavu sa svoje konferencije, održane u Zagrebu od 27.–29.XI.1919., u kojoj kažu: »Katolički episkopat uviđa kako je opravdano da neimašni dio seljačkoga staleža dođe do primjerenog posjeda zemljišta i da je u tu svrhu potrebna agrarna reforma veleposjeda; zato je sa svoje strane spreman ishoditi privolu Svete Stolice, da uz pravičnu otštetu, od crkvenih velikih posjeda u tu svrhu nužno zemljište otstupi.«

Poznato je kako je provedena agrarna reforma u staroj Jugoslaviji. Opravdane su njezine kritike, jer je sa šumama

palo pod udar agrarne reforme jedan i pol milijuna hektara, a seljacima je podijeljeno tek oko jedna trećina toga zemljišta. Seljak je morao zemlju uglavnom platiti, a s druge strane, zahvaćen agrarnom krizom, nije mogao kupiti zemljište onaj kome je najviše trebalo.

Ovaj prigovor nije stvaran gledom na količinu zemlje koja je podijeljena seljacima s posjeda rimokatoličke Crkve. Baš na tim posjedima sva su obradiva zemljišta: oranice, livade i pašnjaci bili ne samo povučeni pod udar agrarne reforme, nego su faktično bila podijeljena među seljake, koji u najvećoj većini nisu isplatili odnosna zemljišta, mada su ih gotovo uz bezcijenu pridobili. Zemlja se ta naime nije dijelila po stvarnim potrebama seljaka, nego najčešće prema stranačkoj njihovoj pripadnosti. Dobar dio tih seljaka kasnije je tu istu zemlju drugima prodavao. Crkvenim službenicima ostavljeno je od njihovih obradivih zemljišta za uzdržavanje tek onaj u zakonu predviđeni minimum, u koji se ne bi kod provedbe nove agrarne reforme uopće smjelo dirati, ako ne bi država istodobno s oduzimanjem ovako preostalih crkvenih zemljišta odmah odredila novčana sredstva, iz kojih bi se odnosni crkveni subjekti mogli trajno

uzdržavati. Znade se naime, da su crkveni službenici naročito članovi Prvostolnog Kaptola zagrebačkog i prebendari prvostolne crkve zagrebačke kao i ostali prelati i crkveni nadarbenici za svoje uzdržavanje isključivo upućeni na svoja zemljišta, koja su im nakon provedbe agrarne reforme ostavljena na temelju činjenica, što oni za svoje uzdržavanje ne primaju ni od države niti od svoje crkvene institucije nikakove prinadležnosti u novcu.

2/. Nova agrarna reforma ima se, prema radio predavanju pretsjednika Zakonodavnog odbora g. M. Pijade¹¹ provesti po ovim načelima: »Naša narodna vlast ne će zaštićivati samo siromašno seljaštvo, već i srednjeg seljaka, koji sa svojom porodicom radi na svom posjedu, ali u izvjesnoj mjeri upotrebljava najamnu snagu. Ali, od jedne mjere na više, gdje može biti govora samo o obradbi tuđom radnom snagom, zemlja se može oduzeti u korist zemljišnog fonda, iz kojega će se dodjeljivati siromašnijim zemljoradnicima. Koliki će biti maksimum hektara, koje može zadržati vlasnik zemlje, ukoliko ispunjava osnovni uslov da je obrađuje snagom svojom i svoje porodice, zavisu od više uslova, koji su različiti prema mjestu, ali

* Tekst donosimo u izvorniku.

¹¹ Moša Pijade, tada je bio podpredsjednik predsjedništva Narodne skupštine FNRJ i predsjednik njenog zakonodavnog odbora. Zakon o agrarnoj reformi izglasan je 23. kolovoza 1945. a M. Pijade je u javnosti obrazložio koncepciju njenog provođenja koja se oslanjala na dva osnovna načela: da zemlja pripada onome tko je obrađuje i da dodijeljeno zemljište prelazi u privatno vlasništvo osobe kojoj se dodjeljuje. Crkvama i samostanskim institucijama oduzima se zemlja iznad 10 ha, a tek iznimno kod vjerskih objekata osobite povijesne vrijednosti, iznad 30 ha obradive zemlje i 30 ha šuma.

on zakonom može biti određen za svaki kraj prema mjesnim uslovima. Veliki zemljišni posjedi moraju dakle, biti ukinuti... Jasno je, da u rukama države moraju ostati određeni kompleksi zemlje, ali samo onoliko koliko je potrebno za ugledna dobra, za proizvodnju selekcioniranog sjemenja, za ergele i ugledne stočne farme, za poljoprivredne škole i institute, za mašinske stanice, rasadnike i t.d.«

Prema novinskom pisanju ne predviđa se, da će u Federalnoj Hrvatskoj zemljišni fond zajedno sa napuštenim zemljištem imati najmanje oko 400.000 hektara, pa će se takvim radom znatno ispraviti nepravde u posjedovnim odnosima.²²

Rimokatolička je Crkva u staroj Jugoslaviji bila osjetljivo pogođena provedbom agrarne reforme. Dužnost mi je, da na vrijeme upozorim nadležne državne vlasti na pogibelj koja bi Crkvi mogla neminovno zaprijetiti provedbom radikalne agrarne reforme.

3/. U momentu, kad državna vlast

provedbom nove agrarne reforme kani pravednije urediti imovinske odnose seljačkih zemljoradnika, držim da imade ona podjedno dužnost da pri tom poslu također zaštiti interese duhovnih radnika, a to su svećenici i službenici rimokatoličke Crkve, koji ne dolaze u obzir kod podjeljivanja zemljišta iz zemljišnog fonda, a koji se sada kani stvoriti. Stoga katolička Crkva opravdano traži i očekuje, da se kod provedbe nove agrarne reforme ne će dirati u nepokretnu crkvenu imovinu, koju ona još sada nakon provedbe prve agrarne reforme drži u svojim rukama. Ta je imovina zakonski određena za uzdržavanje Crkve, njezinih brojnih institucija, te za izdržavanje njezinih službenika: biskupa, kanonika, dušobrižnog svjetovnog i redovnog svećenstva, te ostalih muških i ženskih redovničkih ustanova.

Ovaj se zahtjev temelji na ustanovi crkvenog zakonika, koji u kanonu 1945. § 1. određuje: »Rimokatolička Crkva imade prirodno pravo slobodno i neovisno od građanske vlasti sticati, zadr-

žati i upravljati vremenitim dobrima, koja su joj potrebna za postignuće vlastitih ciljeva.«

S time u vezi čast mi je upozoriti, da konačno rješenje pitanja agrarne reforme na crkvenim posjedima spada jedino na Svetu Stolicu. Za pravilno uređenje odnosa naše Države prema Svetoj Stolicu od važnosti je, da se u tom pitanju postupa sporazumno s predstavnicima Crkve i prije no što se donesu zakonske odredbe o agrarnoj reformi. Iskustvo je naime pokazalo da su u staroj Jugoslaviji morale biti podvrgnute reviziji one odredbe agrarne reforme koje su jednostrano rješavale podjelu crkvenih posjeda kad je sklapan konkordat sa Svetom Stolicom, kako to pokazuje »Annexe« Konkordata u pogledu Menze ljubljanske biskupije. Na ovom mjestu pripominjem da se jugoslavenska vlada u čl. 22. spomenutog Konkordata obvezala na naknadu šteta proizašlih iz agrarne reforme, kao što i na to da ne će u buduće podvrgnuti crkvene posjede agrarnoj reformi bez prethodnog sporazuma s nadležnom crkvenom vlašću.

Nadalje valja imati pred očima svrhu crkvenih posjeda, koji danas postoje samo kao reliquia reliquiarum nekadašnjih veleposjeda. U biti naime nekadašnji veleposjedi već su prvom agrarnom reformom tako razdijeljeni da je ovo što je preostalo još samo ostatak ostataka. Ti su posjedi ostavljeni Crkvi za uzdržavanje njezinih službenika, njezinih brojnih kulturno-vjerskih institucija, kao što su sjemeništa, bogoslovija, sirotišta, bolnice, pa za uzdržavanje crkvenih zgrada, koja dužnost potječe iz patronata. Ne smije se zaboraviti, da se na pr. u sjemeništim školuje preko 80% siromašne seljačke djece, koja inače ne bi došla do školovanja i visoke izobrazbe. Napose su zemljišni posjedi sjemeništa toliko oslabili prvom agrar-

²² Brojčani podaci o količini i vrsti oduzetog crkvenog zemljišta u Hrvatskoj mogu se naći u radu V. Stipetić, Agrarna reforma i kolonizacija u FNRJ godine 1945 – 1948. knjiga 300 JAZU, Zagreb 1954. Usp. također i M. Matić, Agrarna reforma i kolonizacija u Hrvatskoj 1945 – 1948. godine, Disertacija, Zagreb 1987.

nom reformom da su oni danas nedostatni za uzdržavanje sjemeništa. Ako bi se na crkvenim imanjima provela ona ko radikalna reforma, da se njoj ostavi samo onaj crkveni posjed koji pojedini crkveni službenik može sam sa svojom obitelji obraditi, jasno je da bi to značilo praktično onemogućiti školovanje i odgoj svećeničkog podmlatka i time dosljedno Crkvi stvarno onemogućiti zadržano vrijeme za svaki rad. Jasno je, da to ne bi bilo u skladu s deklaracijom Savezne Vlade o slobodi vjeroispovijesti i poštivanju prava privatnog vlasništva.

A da se baš u tom pitanju postupalo s mnogo razboritog obzira u drugim zemljama, pokazuje i primjer Mađarske, Rumunjske i Poljske, gdje su sami Rusi ostavili veće komplekse zemljišta biskupijama, kaptolima i sjemeništima.

4/. Osim toga kod imovine Kaptola, sjemeništa, kolegija crkvenih treba s razloga pravednosti i činjeničkog stanja uvažiti da se ne smije miješati imovina nadbiskupska, kaptolska, prioratska, prebendarska i župnička, jer su nadbiskup, Kaptol, prebendari i župnici sasvim drugi pravni subjekti. Svaki od njih posjeduje svoju nadarbinu t.j. crkvenu službu, s kojom je trajno spojena stanovita imovina u svrhu da njezin prihod uzdržava posjednika te službe, a sama služba nadbiskupa te članova Kaptola i prebendarskog zbora skroz je različita, te zato svaka pojedina nadarbina sačinjava pravni subjekt za sebe.

Što se pak tiče imovine Kaptola to treba razlikovati zajedničku kaptolsku imovinu od predijalne imovine pojedinih kanonika, jer su i to različiti pravni subjekti. Stoga se ne bi smjelo postupiti s imovinom Kaptola kao sa jednim pravnim subjektom, nego kao sa skupi-

nom više pravnih subjekata. To je stajnište konačno nakon dugih rasprava usvojila i stara Jugoslavija.

5/. Konačno želim upozoriti na to da bi radikalna provedba agrarne reforme na ono malo i to razmjerno slabih crkvenih veleposjeda moglo donijeti slabu zadovoljavajući rezultat u pogledu agrarnog pitanja naše zemlje, ako se ne bi istodobno provela opsežna kolonizacija na napuštenim zemljištima, kojih danas, nakon ovoga ratnog pustošenja, toliko imade kao nikada prije. Primjećujem da su i sami razboriti seljaci bili pred nekoliko godina protiv prodaje crkvenih posjeda na župama, te su isticali da bi tom prodajom samo malo njih imalo koristi, a za sve ostale župljane da bi nastali novi tereti.

Konačno, ako bi se prije definitivnog uređenja sa Svetom Stolicom provela onako radikalna reforma crkvenih posjeda, kako je iznesena po g. Predsjed-

niku Zakonodavnog odbora AVNOJA³³, nakon toga bi se, eventualno, pristupilo provedbi rastave Crkve od Države, zar ne bi to značilo otvoreni neprijateljski gest prema milijunima katoličkih vjernika od naše Države? To bi značilo Crkvu lišiti sredstava njezinih izdržavanja, osiromašiti je i onda prebaciti na teret vjernika. Očito je da bi to bilo istovjetno s otvorenim progonom Crkve, koji bi istovremeno i te kako teško oštetio i državnu zajednicu, te prodrmao njezinim temeljima. Upravo za to se pouzdano nadam, da će misli iznesene u ovoj pretstavci naići na uvažanje i pitanje agrarne reforme preostalih ostataka crkvenih posjeda biti rješavano u sporazumu i prema potrebama Crkve i Države.

U Zagrebu, dne 10. srpnja 1945.

Dr Alojzije Stepinac
nadbiskup
Predsjednik Biskup. Konferenc.

Nada Kisić – Kolanović, »Pisma zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca predsjedniku Narodne vlade Hrvatske Vladimiru Bakariću godine 1945.«, *Croatia Christiana*, XVI., 29, Zagreb, 1992., str. 139. – 143. ✍

³³ AVNOJ – Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije, osnovano u Bihaću 1942. godine kao općejugoslavensko predstavničko tijelo pod rukovodstvom komunista.

Iz sadržaja

IZ LJETOPISA	4
STRATIŠTA	14
GLAS O MUČENIŠTVU	17
GLAS O ZNAKOVIMA	28
NATJEČAJ	40
POVIJESNE OKOLNOSTI	43
PODLISTAK	46

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva »Sluge Božje fra Andrija Topić i 49 braće«, XIX., 1 (35), Široki Brijeg, siječanj – lipanj, 2026.
Broj zaključen 31. prosinca 2026.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

LEKTURA I KOREKTURA:
Zdenka Leženić

ADRESA:
Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

VEZA:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

GRAFIČKI PRIJELOM I TISAK:
FRAM-ZIRAL, Mostar

GLASILO IZLAZI POLUGODIŠNJE:
siječanj i srpanj
Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

CIJENA POJEDINOG PRIMJERKA:
4 KM; 2 EUR

GODIŠNJA PRETPLATA (\$ POŠTARINOM):
BiH 10 KM; HR i EU 11 EUR; CH 11 CHF;
SAD 16 USD; Canada 17 CAD

SLANJE PRETPLATE, DOBROVOLJNIH PRILOGA:
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar; Korisnik: Hercegovačka franjevačka provincija; Svrha: prilog Vicepostulaturi
tekući račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

Urednikova riječ

FRA MILJENKO STOJIC

Dragi čitatelji!

Živimo u vremenima kada nam umjesto uzora pred oči stavljaju razne zvijezde i zvjezdice ili, blago rečeno, potrošnu robu, besprizornike. Naravno, omotano je to u šaren omot kako bismo lakše progutali. Očito nas smatraju nedoraslom djecom koju se time može zavesti.

No, onaj tko drži do sebe, ne će progutati tu udicu. Jasno mu je kako takva hrana za dušu nije dobra, kao što ni za tijelo nije dobra umjetna hrana. Umjesto toga i za dušu i za tijelo tražit će onu pravu hranu.

Vicepostulatura pobijenih hercegovačkih franjevaca odavno je poslala tim putem. Naslonila se na sve one koji su prije govorili o svemu tome i ustrajno poslala dalje. Danas smo na točki da je 50 od njih 66 proglašeno slugama Božjim. Crkva ih je prepoznala nepatvorenim primjerima za nasljedovanje ili za našu duhovnu i duševnu hranu. Zasjat će oni u budućnosti još jače, jer nastavljamo osvjetljivati njihov život i rad, snagu njihova mučeništva. To čisti i našu svijest te nas čini otpornijima na krive korake u životu.

Naravno, ne zaboravljamo ni onih preostalih 16. I dalje za njih tražimo svjedočenja i dokumente kako bi i oni što prije postali slugama Božjim te nastavili ići prema oltaru. Uvjereni smo da su to zaslužili, ali zbog okolnosti njihova ubojstva još ne uspijevamo prikupiti dovoljne dokaze za njihovo mučeništvo.

Pred vratima nam je i objelodanjivanje službene molitve za uzdignuće na oltar slugu Božjih hercegovačkih franjevaca te za njihov zagovor pred Bogom glede neke naše potrebe. Nadam se da će do sljedećega broja ovoga našega glasila to već biti urađeno. Baš se radujem tome trenutku. Zaslužili su da se i službene molitve, a ne samo one naše osobne, sliju njima u čast.

Uvjeren sam da će sve ovo biti na korist našem narodu i svima onima koji će prepoznati da su sluge Božje ubijeni hercegovački franjevci dostojni nasljedovanja. A i te kako nam je u ova vremena potrebna jasnoća naših pogleda.

Znam, ponovio sam određene misli iz prošloga uvodnika. Želim da nam se usjeku u pamet te da zajednički nastavimo naprijed. Bog će nam zacijelo u tome pomoći.

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

»Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svete Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute Majka Svetaca